

מתנתיון:

הקורא בתורה, לא יפחות משלשה פסוקים.

ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד, כדי שלא יטעה המתורגמן, שהרי הוא מתרגם על פה, ועלול לטעות⁷⁴.

ובנביא — יכול לקרוא למתורגמן אפילו כד-א שלשה פסוקין אם ירצה, דלא אכפת לן אם יטעה, דהא לא נפקא מקריאת הנביא הוראה.

ואם היו שלשתן, שלשת הפסוקין, שלש פרשיות [ובגמרא מפרש היכא משכחת לה שקורא שלשה פסוקין בשלש פרשיות] — קורין ומתרגמין אחד אחד.

מדלגין בקריאת הנביא מפרשה לפרשה.

ואין מדלגין בקריאת התורה, משום שהשומע את הקורא מדלג ממקום למקום — אין דעתו מיושבת עליו.

ועד כמה הוא מדלג בנביא?

— כבר לא בעינן ליה למעוטי, אם כן, אמר קרא דבעינן עוד כהן, וכן בכולן, חד למעוטי ולמימר דסגי ישראל, וחד למימר דבעינן עוד כהן?!?

ומסקינן: קשיא.

שנינו במשנתנו: ואדם הבא להפדות — כיוצא בהן.

ותמהינן: אדם מי קרוש⁷²?

אמר רבי אבהו: באדם האומר: "דמי עלי" מיירי.

דתניא: האומר "דמי עלי", שמין אותו כעבד ונותן דמיו להקדש.

ועבד — הא איתקש לקרקעות⁷³. דכתיב בהו: "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה".

ולהכי, כי היכי דבקרקעות — בעינן עשרה, הכי נמי באומר "דמי עלי", ששמין אותו כעבד — בעינן עשרה.

73. תוס' מפרשים דשמין אותו כעבד עברי. והקשו, הא דווקא עבד כנעני אתקש לקרקעות, אבל עבד עברי — לא מצינו בשום מקום דאתקש! אבל המהרש"א כתב, דודאי דהך דשמין אותו כעבד — היינו כעבד כנעני. וכ"כ הר"ח בסנהדרין [ט"ו ע"א]. ועיי' רש"י ורא"ש ריש פרק החובל, וש"ך חו"מ [סי' צ"ה סעיף י"ח].

74. כך פירש רש"י. ובר"ן כתב, דה"ט לפי שהתורה צריך שיבינוה יפה.

דבעינן שיסכימו כולן לדעה אחת. ואין זה מתורת ב"ד, אלא שומא. וכן ביאר באבי עזרי [פ"ח מערכין ה"ב], דאם לא הסכימו כולם לשומא — לא חשיב עשרה, דע"י מה מצטרפין!

72. הקשו התוס', אמאי לא קאמר דמיירי בעבד כנעני, שיכול אדם להקדישו [ועבד כנעני איקרי אדם, כדאיתא בפרק השולח. עיי' בתוס' ראיתם]!?

ותירצו, דאם כן, הוה בעינן דווקא שלשה, ולא עשרה. כדאיתא בירושלמי, גזירה שמא ישמעו ויברחו.

עד כדי שבאותו זמן שגולל את הספר עד מקום הדילוג — לא יפסוק המתורגמן מקריאת התרגום של הפסוקין שקרא כבר הקורא, משום שאם יפסוק — יצטרכו הציבור לעמוד בשתיקה, ואין זה כבוד הציבור.⁷⁵

נמרא:

הני שלשה פסוקין שאין פוחתין מהן בקריאת התורה — כנגד מי הן נקראין?

אמר רב אסי: כנגד תורה נביאים וכתובים.⁷⁶

שנינו במשנתנו: ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד, ובנביא — שלשה פסוקים. ואם היו שלשתן שלש פרשיות — קורא אחד אחד.

היכי דמי שלשה פסוקין בשלש פרשיות?

כגון: "כי כה אמר ה' חנם נמכרתם", "כי כה אמר ה' אלהים מצרים ירד עמי בראשונה", ועתה מה לי פה נאם ה'" [ואינם ממש ג' פרשיות, אלא כיון שהם ג' ענינים שונים — חשיבי כג' פרשיות. ר"ן וריטב"א]⁷⁷.

שנינו במשנתנו: מדלגין בנביא, ואין מדלגין בתורה.

ורמינחי: כהן גדול היה קורא ביום הכפורים בפרשת אחרי מות, ו"אך בעשור". והא קא מדלג, דהא קריאת "אך בעשור" — בפרשת אמור היא?!?

אמר אביי: לא קשיא. כאן, הא דמתניתין דידן — בכדי שיפסוק התורגמן, ובהכי אין מדלגין. ואילו כאן, בברייתא — בכדי שלא יפסוק התורגמן מיירי, ולהכי מדלגין.

ותמהינן: והא [עלה⁷⁸] קתני במתניתין דידן דמדלגין בנביא, ואין מדלגין בתורה. ועד כמה הוא מדלג בנביא — עד כדי שלא יפסוק התורגמן. מכלל דבתורה — כלל כלל לא מדלגין, ואפילו בכדי שלא יפסוק התורגמן?!?

אלא אמר אביי: לא קשיא. כאן, הא דאמרן דמדלגין — כגון בקריאה של כהן גדול, ששתי הקריאות בענין אחד הן, ששתיהן מדברות בענין יום הכפורים, ובהכי אין טירוף הדעת.

ואילו כאן, הא דמתניתין דאין מדלגין — בדילוג בשתי ענינות מיירי, כגון מפרשת נגעים לפרשת זבין.

כנגד משה אהרן ומרים שניתנה תורה על ידיהן".

77. כתב המאירי, דהטעם דבכה"ג קורין אחד אחד, היינו משום דאף בנביא, באופן שהטעות מצויה בו, אין קורין יותר מאחד. והר"ן כתב, דכיון דענינים חלוקין הן, אינו רשאי לערבן.

78. רש"י לא גרס לה, דלכאורה אין לגרסא זו מובן.

75. כך פירש רש"י. וכן כתב הרמב"ם בפירוש המשנה ובהלכותיו [פ"ב מהל' תפילה ה"ח]. והביא התו"ט, דהשיג עליו הראב"ד [אינו לפנינו], דלשון המשנה אינה כן, דלדבריו הול"ל: "עד כדי שיפסיק התורגמן".

76. ובדברים רבה [פרשה ז', ד"ה ויקרא משה] איתא: "למה התקינו שלא יפחות משלשה פסוקים — כנגד אברהם יצחק ויעקב. ד"א:

והתניא [בניחותא, ראייה לדבר]: מדלגין בתורה — בענין אחד, ובנביא — אפילו בשני עניינין.

כאן וכאן, בין בתורה ובין בנביא — דווקא בכדי שלא יפסוק התורגמן.

תניא אידך: אין מדלגין מנביא אחד לנביא אחר, משום שיש כאן טירוף הדעת יותר מדי.

ובנביא של שנים עשר — מדלג אפילו מנביא

לנביא. ובלבד שלא ידלג מסוף הספר — לצד תחילתו, דהיינו, שלא יקרא למפרע⁷⁹.

מתניתין:

המפטיר בנביא⁸⁰ — תקנו חכמים שהוא יהא גם פורס על שמע⁸¹, והוא עובר לפני התיבה להוציא את הציבור ידי חובתן בקדושה שבתפילה, והוא נושא את כפיו אם כהן הוא⁸².

82. תמהו האחרונים, הא פשיטא דנושא את כפיו ככל הכהנים, ומאי מעליותא דידיה? ותירץ הטורי אבן, דנ"מ לבית כנסת שכולם כהנים, דדינא הוא דאי אשתייר בי עשרה, מקצת עולין לדוכן, ומקצתן עונין אמן [כדאייתא בסוטה ל"ח ע"ב], וקמ"ל מתני' דהמפטיר בנביא יהא מן העולין, ולא מן העונין אמן. והרש"ש כתב דהכי קאמר, דאע"ג דדינא הוא דכהן העובר לפני התיבה, ויש שם כהנים אחרים, לא ישא את כפיו, ואפילו אם הבטחתו שחוזר לתפילתו, מכל מקום — המפטיר בנביא — נושא את כפיו [אם הבטחתו שחוזר לתפילתו].

והתוי"ט כתב, דמשום סיפא נקט לה, דאם הוא קטן — אינו נושא כפיו. וכן משמע מרוב הראשונים, שלא הזכירו דנושא את כפיו, משמע דס"ל דאין זה דין בפני עצמו, ורק משום סיפא נקטוהו. א"נ, שהוא מתחיל כאילו הוא הגדול שבהם [והתפארת ישראל כתב, שהוא מתחיל — ואחריו מתחילין כולן, וכן כשמסיים הוא — מסיימין כולם]. ועיי' מה שכתב השפת אמת. ובבית הלוי על התורה [בסוף ספר בראשית] כתב, די"ל דהוא דומיא דשאר דיני דמתניתין, דמוציא את הרבים ידי חובתן, והכא נמי, מוציא את הכהנים בנשיאות כפים. ודחה פירוש זה,

79. אבל אין הכוונה שלא ידלג מסוף הספר דתרי עשר — לתחילתו, דבכהאי גוונא, אפילו מתחילתו לסופו אסור, דהיינו בכדי שיפסיק המתורגמן. תוס' ביומא [ע' ע"א, ד"ה ובלבד]. וכתב הכסף משנה [פי"ב מהל' תפילה הל' י"ג], דהיינו דווקא מספר אחד דתרי עשר לספר אחר. אבל באותו נביא עצמו, אפילו מסוף הספר לתחילתו שרי, דלא גרע משאר נביאים. ובמג"א [קמ"ד סק"ד] הקשה על הכס"מ, הא גם בשאר נביאים אסור לקרות למפרע! ? וע"ע בפר"ח [סי' קמ"ד].

80. רש"י כתב: "מי שרגיל להפטיר בנביא". וכתב הרש"ש, דהיינו משום דהוה קשיא ליה, הא פריסת שמע קודם קריאת התורה היא, כדאייתא בתוי"ט. ולישנא ד"המפטיר" — משמע שכבר הפטיר. להכי פירש: "מי שרגיל להפטיר", והיינו בימים עברו. ועיי' בתוי"ט.

81. במסכת סופרים [פרק י"ד הלכה ח'] איתא: "המפטיר בנביא — הוא פורס על שמע. באיזה שמע אמרו — בשמע של ספר תורה". וכתב שם הגר"א, דהיינו "שמע" שאומרים בפתחת הארון קודם הקריאה.

ואם היה המפטיר בנביא קטן — אביו או רבו⁸³ עוברין על ידו. כלומר, בשבילו⁸⁴.

קטן קורא בתורה⁸⁵, ומתרגם.

אבל אינו פורס על שמע, כיון שהוא בא להוציא את הרבים ידי חובתן, ומי שאינו מחוייב בדבר — אינו יכול להוציא אחרים ידי חובתן.

ואינו עובר לפני התיבה — מהאי טעמא.

ואינו נושא את כפיו, משום שאין זה כבוד הציבור להיות כפופין לברכתו⁸⁶.

פוחח, דהיינו אדם שכרעיו נראין⁸⁷ — פורס את שמעו, דהא מחוייב הוא בכרכה. ומתרגם.

אבל אינו קורא בתורה משום כבוד התורה, וכך אינו עובר לפני התיבה, ואינו נושא את כפיו, משום דגנאי הוא לציבור.

האם באקראי יכול לישא כפיו אף בהבאת ב' שערות. דתוס' ועוד ראשונים כתבו, דבאקראי מותר. אבל מהטור [סי' קכ"ח] משמע דאסור. מדלא הזכיר להך דבאקראי מותר, כשם שהזכיר לענין תפילה [בסי' נ"ג].

וכתב הב"י [סי' נ"ג אות ח'], דהא דבעינן שיתמלא זקנו, אין צריך אלא שיהא ראוי למלא זקנו, ואז, אף אם אין לו זקן כלל — נושא את כפיו. דהוא שיעור בגדלות, ותלוי בשנים.

87. כך פירש רש"י. ותוס' פירשו דהיינו מי שלובש בגדים קרועים.

והרמב"ם בפירושו המשניות כתב, דהיינו שנקרע הבגד העליון שעליו, עד שכתפיו ולבו נראין ערומין.

והקשה הר"ן על רש"י, מדאיתא לקמן דהאומר איני עובר יחף לפני התיבה — אף בסנדל לא יעבור. משמע דאדם אחר — יכול לעבור יחף?!?

ותירץ הרש"ש, דיחף דהתם — היינו רק בחלק התחתון של הרגל. ופוחח — היינו שכרעיו נראין, בגובה הרגל. עיי"ש.

והטורי אבן הקשה על רש"י, דבגמ' לקמן [ע"ב, ועיי' מש"כ שם] משמע, דפוחח אסור משום "לא יראה בך ערות דבר", ולרש"י מאי ערות דבר איכא? עיי"ש.

משום דאין דין שומע כעונה בנשיאות כפים, משום שצריך לאמרה בקול רם, והיוצא בשמיעה — כאילו אומרה בלחש. אבל החזו"א [או"ח כ"ט] כתב, דהשומע נכלל בדיבורו של המדבר, וכאילו אמר בקול רם.

83. כתב הטו"א, דהא דרבו עובר על ידו — היינו דווקא באין לו אב. אבל אם יש לו אב — אביו קודם. וביאר בחי' רעק"א, דלא דמי לההיא דמתניתין דב"מ [ל"ג ע"א], דאבידת אביו ואבידת רבו — אבידת רבו קודמת [וכן לגבי עוד דברים רבו קודם, עיי"ש], דהכא הוא זכות הקטן, והאב קודם לזכות בו, כמו שהוא יורשו. עיי"ש שהביא עוד חילוק.

84. וכתב הטורי אבן דמלשון "עוברין על ידו", משמע דווקא עוברין לפני התיבה בשבילו, אבל שאר דברים — לא. אבל בפיה"מ להרמב"ם איתא דלכל מילי דלעיל זוכין על ידו.

85. הרע"ב הביא, דיש מן הגאונים שאמרו, דהיינו דווקא משלישי ואילך.

86. נחלקו הראשונים, אי בהדי כהנים גדולים אחרים יכול לישא כפיו.

עוד נחלקו בהא דגדול נושא כפיו, והיינו משיתמלא זקנו, כדאמרינן בחולין [כ"ד ע"ב],

הסומא, פורס את שמע⁸⁸, ומתרגם⁸⁹.

רבי יהודה אומר: כל סומא שלא ראה מאורות מימיו — אינו פורס על שמע⁹⁰, דכיון שלא נהנה מהאור מימיו, אינו יכול לברך "יוצר המאורות" [ורבנן סברי, דאף סומא נהנה מהאור, כדלקמן בגמרא].

גמרא:

מאי טעמא תקנו חכמים שיהא המפטיר פורס על שמע וכו'?

רב פפא אמר: משום כבוד. דהיינו, משום שהמציא את עצמו לדבר שאינו לפי כבודו,

דמפטיר אינו חשיבות⁹¹, תקנו לו דברים לכבודו.

רבה בר שימי אמר: משום דאי לא הכי, אתי לאינצויי. שיאמר המפטיר: אני מפטיר, בחנם. וזה פורס על שמע? וכי הוא גדול ממני, שזכה לפרוס על שמע ולעבור לפני התיבה, וליטול עבור זה שכר?!

מאי בינייהו, בין הני טעמי?

איכא בינייהו היכא דנהוג דהעובר לפני התיבה עביר בחנם. דאינצויי ליכא, דלא אכפת ליה שאחר יעבור לפני התיבה, שהרי אין מקבלין על זה שכר. אבל משום כבוד — איכא.

88. כתב הטור [או"ח סי' נ"ג, וכן הוא בעוד פוסקים], דה"ה דיוורד לפני התיבה. ופורס על שמע אצטריכא ליה, לאפוקי מדר' יהודה דאמר דלא. וכן הוא בריטב"א, ובתשובת הרא"ש [כלל ד' אות כ"א], וכן כתב הב"י בדעת הרמב"ם. וכתב הריטב"א בתשובה [צ"ו], דהאי דלא תנן לה במתניתין, היינו משום דכיון דעיקרה של תפילה מהתורה, אין סומא מוציא ע"ה יד"ח, ולהכי לא תני לה במתניתין, כיון דתלי אם יש בקיאין או לא.

אבל המאירי כתב, דאינו עובר לפני התיבה. וכ"כ רבינו ירוחם [ספר אדם נ"ג].

89. משמע ממתניתין, דאינו קורא בתורה. והיינו, לפי שאסור לקרות אפילו אות אחת — שלא מן הכתב. וכ"כ הרא"ש בתשובה דלעיל. ובבית יוסף [או"ח סי' קמ"א] כתב בשם הגמור"י, שכתב בשם ספר האשכול, דהיינו דווקא אם קורא על פה, אבל אם קורא אדם אחר, והסומא מברך ועומד בצידו — שפיר דמי. והכי מצי עביר חתן סומא. והכי נמי איתא ברמ"א [סי'

קל"ט ס"ג], דמהרי"ל כתב, דעכשיו קורא סומא, כמו שאנו מקרין בתורה לעם הארץ. וכתב שם המ"ב [ס"ק י"ג], דמ"מ לפרשת פרה וזכור — נכון שלא לקרותן לכתחילה.

90. הקשו תוס', הא רבי יהודה הוא דאמר בב"ק [פ"ז ע"א] דסומא פטור מכל המצוות, וא"כ, אפילו ראה מאורות מימיו, ואח"כ נסתמא — לא יפרוס על שמע?!

והביאו, דבירושלמי איתא, דלא מיירי הכא בסומא ממש, אלא שהוא בבית אפל, ולא ראה מאורות מימיו.

עוד תירצו, דהא דאמרינן התם דפטור מכל המצוות, היינו מדאורייתא. אבל מדרבנן — חייב, שלא יהא כנכרי, שהרי לא יהא נוהג בו דת יהודי כלל [וכתבו, דאע"פ שחייב רק מדרבנן, מ"מ יכול להוציא אחרים יד"ח, כיון שהוא גדול ובר דעת. עיי"ש].

91. דאפטורי בנביא — לא חשבי ליה עלמא ליקרא, משום דאיתא אפילו בקטן. ר"ן.

תנן: ואם היה המפטיר קטן — אביו או רבו עוברין על ידו.

ואי אמרת דטעמא משום נצויי הוא, וכי קטן בר נצויי הוא?!

ותמהינן: ואלא מאי טעמא, משום כבוד? וכי קטן בר כבוד הוא?!

אלא, על כרחך, טעמא דשייך כבוד בקטן, משום דאיכא כבוד אביו וכבוד רבו. הכא נמי — שייכא נצויי בקטן, משום דאיכא נצויי אביו, ונצויי רבו.

שנינו במשנתנו: פוחח פורס על שמע וכו'.

בעא מיניה עולא בר רב מאביי: קטן פוחח, מהו שיקרא בתורה, מי נימא דדווקא גדול אסור, משום "ולא יראה כך ערות דבר"⁹², אבל קטן אינו מוזהר, או דלמא, לא שנא?

אמר ליה: ותיבעי לך קטן ערום, מהו שיקרא בתורה?!

אלא, ערום מאי טעמא פשיטא לך דלא יקרא, משום כבוד צבורי: הכא נמי, פוחח קטן, לא יקרא — משום כבוד צבור.

שנינו במשנתנו: סומא פורס על שמע וכו', רבי יהודה אומר: כל שלא ראה מאורות מימיו אינו פורס על שמע.

תניא, אמרו לו לרבי יהודה: הרבה צפו

לדרוש במרכבה שניבא יחזקאל, ואף על פי שלא ראו אותה מימיהם. הכא נמי, מה אכפת לך שלא ראה מאורות מימיו, הא מכל מקום יודע את עניינן על ידי לימוד?

ורבי יהודה אמר לך: התם, במרכבה, באכפתא דליבא [בהבנת הלב] תליא מילתא, והא קא מיכוין — וידע, ולהכי לא אכפת לך שדורש במעשה מרכבה, למרות שלא ראה אותה מימיו.

מה שאין כן הכא, דמשום הנאה ממאורות הוא דמברכינן ברכת יוצר המאורות, והא — לית ליה הנאה, שהרי לא נהנה מימיו מהמאורות!

ורבנן אמרי לך: אף שלא ראה מאורות מימיו, אית ליה הנאה מן המאורות, וברבי יוסי.

דתניא, אמר רבי יוסי: כל ימי חיותי מצטער על מקרא זה להבינו, דכתיב: "והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העור באפלה". וכי מה אכפת ליה לעור בין אפילה לאורה?

עד שבא מעשה לירי.

פעם אחת חיותי מהלך באישון לילה ואפלה, וראיתי סומא, שהיה מהלך בדרך — ואבוקה בידו.

אמרתי לו: בני, אבוקה זו למה לך?

מ"ח].

ותמה הטו"א על רש"י, דבמתניתין פירש דטעמא דפוחח משום כבוד, והכא פירש משום ערוה! ותירצו הרש"ש והשפת אמת, דבמתניתין פירש רש"י לפי מסקנת הגמ' הכא, דאפילו בקטן אסור משום כבוד הציבור.

92. הקשה הטורי אבן, אם זה הטעם דאינו קורא בתורה, א"כ, היאך פורס על שמע ומתרגם? וביאר, דבאמת אין בפוחח משום ערוה, דאפילו לתוס' דהיינו בגדיו קרועים, מ"מ ודאי ערותו מכוסה. וטעמא דאין קורא בתורה — מפני כבוד הציבור. ועיי' בעמק ברכה [עמ'